

מכון מניטו

תמלול הקלטת שיעור בוידאו של מניטו בעברית:

סיפורה של הזהות העברית: המפתח להבנת ההיסטוריה

לקישור להקלטה – לחצו כאן

בשיעור יסודי זה, שנמשך שעה ורבע, מסר מניטו לציבור שומעיו את תמצית תורת התולדות שפיתח. הרב מסביר כיצד סיפור תולדותיה של הזהות העברית מספקת את המשמעות והתכלית העומדות בבסיס התהליכים ההיסטוריים של עם ישראל בפרט, ואומות העולם בכלל. מומלץ להרחיב ולהעמיק בדברי הרב באמצעות הערות השוליים שנמצאות בסוף המסמך, לחיצה על הכותרות המודגשות תוביל אתכם למקור שנמצא באתר מכון מניטו. כמובן, כמו בכל התמלולים של שיעוריו, מומלץ לשמוע את הרב לפני הקריאה בטקסט, כדי להטמיע את מסריו בצורה מדויקת.

תוספות של המתמלל, או מילה שלא נשמעה היטב, נכתבו בסוגריים מרובעים. הפיסוק וההדגשות בטקסט נעשו על פי האינטונציה של מניטו בשיעור.

השיעור התקיים בשנת 1993, בבת ים.

תודה לראובן כורבי על ההקלטה

תמלול ומקורות: איתי קולין

הגהה והשלמת מקורות: צוות מכון מניטו

מניטו: במשך חמישים שנה פחות או יותר, עברנו שני מאורעות חשובים מאוד בהיסטוריה של עם ישראל שהתחילה לפני יותר משלושת אלפים שנה בימי האבות. זה - מצד אחד השואה, ומצד שני - תקומת מדינת ישראל. הנושא של הקשר בין שני המאורעות האלו זה נושא אחר לגמרי. אני רק רוצה לציין שאין שום קשר של סיבה ומסובב בין השואה והמדינה.

אם אתם רוצים, אחר כך, כדאי לדבר על זה. מכיוון שיש הרבה... שטועים בדבר. מצד אחד - טוענים שהשואה היתה המחיר שהיה צריך לשלם כדי לקבל את המדינה. אם זה היה המחיר, היינו יכולים לחכות עוד... מיליונים בשנים. ומצד שני - החרדים טוענים שהשואה היא העונש של היוזמה של העם היהודי להקים מדינה משלו, כפי שהם אומרים - בטעות - לפני ביאת המשיח.

אתם רואים מיד - כשאנחנו מסתכלים במאורעות האלו, של התקופה שלנו, יש כמה וכמה נושאים שמתעוררים. אז כדאי לחזור למקורות כדי להבין למה אנחנו נתקלים בכל כך קשיים מבחוץ ומבפנים. מבחוץ - כמעט כל העולם מתנגד לקיומה של המדינה¹. המדינה התקיימה למרות, כמעט, כל העולם כולו. כאילו ההשגחה החליטה לכפות את ההחלטה שלה, שעם ישראל צריך להחזיר לארצו ולהקים מדינה משלו, לעולם כולו. זה מבחוץ, אבל גם מבפנים: חלק - החלק הכי גדול של העם היהודי לפני 50 שנה - התנגד להקמת המדינה. אחר כך, כעובדה קיימת, קיבל אותה. אבל גם מתוך תושבי המדינה, יש כמה זרמים, אני לא רוצה לומר "שבטים", נאמר כמה "זרמים" שמתנגדים אפילו מעשית, ולא דווקא רעיונית, לגליטימיות של המדינה. אתם יודעים את זה. גם מבחוץ, גם מבפנים.

יש... המון בעיות שצריך להבין אותן: למה זה קורה לנו? עם קטן, המעט מכל העמים, שסובל כל כך קשיים בהיסטוריה שלו? ואחרי כל כך מלחמות, רדיפות. וכדאי להבין קודם כל שעברנו דרך ההיסטוריה של כמה תרבויות. לפי מקורות חז"ל - מגדירים אותן כ"מלכויות". היו מהתחלת ההיסטוריה של עם ישראל, בזמן האבות היו ארבעה מלכויות. ואני רוצה להגדיר אותם בקצרה, כדי להגיע לשאלה שלנו: מה טיבו של עם זה, עם ישראל שעובר כל כך זמן, כל כך היסטוריה, וסובל כל כך בעיות כדי להגשים את מחשבת הבורא בשביל? "סוף מעשה במחשבה תחילה", ותחילת המחשבה של בריאת העולם היא, סופסוף: עם ישראל על ארצו שמקבל את התורה של הבורא². ואני חוזר ומדגיש: עם קטן, כשהפסוק אומר: "כי אתם המעט מכל העמים", זה בכוונה שאנחנו צריכים להבין את זה.

אז עברנו [את] ההיסטוריה של מלכות בבל. ממלכות בבל יצאה משפחה אחת מהעם העברי - משפחת אברהם אבינו. שאלה ראשונה: מה עשו העברים דאז בבבל? ההיסטוריונים באוניברסיטאות בטעות, אומרים שאברהם אבינו היה איש מיאור כשדים¹. אור כשדים זה בעיראק, וביתר דיוק - על הגבול בין עיראק וכוויית. לכן יש לנו זכויות באזור הזה³. אבל לפי ההיסטוריונים, [הם] מדברים כאילו אברהם אבינו היה איש מבבל, איש בבלי, שקם בבוקר, ומצא את עצמו יהודי. ולא מסבירים איך ובאיזו צורה.

לפי התורה - אברהם היה מצאצאי עבר. שהוא עצמו היה מצאצאי שם, וארץ כנען, לפי ההגדרה של מקרא באותה תקופה, ארץ כנען - מכיוון ש"הַכְּנַעֲנִי אֶזְרָאֵל בְּאֶרֶץ"⁴. ולפי המפרשים⁵ בתקופת האבות הכנעני כבש את הארץ שהיתה שייכת לנחלת שם, ומוגדרת במקרא בסיפור של יוסף שאני מזכיר בקצרה, כ"ארץ העברים". כשיוסף הצדיק היה במצרים, בבית כלא, בבית סוהר, והסביר לשרים של פרעה שהוא היה ממוצא עברי. והוא אומר: "כִּי גִבַּר גִּבְרַתִּי מֵאֶרֶץ הַעֲבָרִים וְגַם פֶּה לֹא עֲשִׂיתִי מְאוּמָה"⁶, והשרים לא מגיבים. הם יודעים, מבינים, מה זה "ארץ העברים". ואחר כך, כשסיפרו את זה לפרעה - "נער עברי"⁷ - פרעה הבין [את] הקשר בין עם העברי וארץ העברים, שנקראת "ארץ כנען".

אני חוזר: מכיוון שהכנענים כבשו אותה באותה [תקופה], לכן - שאלה ראשונה: מה עשה העם העברי בבבל? מכיוון שכולם יודעים באותה תקופה, שארץ כנען - בגבול ארץ ישראל של עכשיו - היא ארץ העברים.

ואני רוצה רק לספר: אני זוכר כשהייתי צעיר באלג'יריה, בבית ספר הצרפתי, כל פעם שיהודי אחד היה עומד בראש הכיתה, אנחנו היינו שומעים בכיתה: "היהודים לפלסטינה". דהיינו: הגויים ידעו כי הארץ של היהודים היתה 'פלסטינה' כפי שהיו אומרים, כן? מה עשו היהודים מחוץ לפלסטינה? זה אותה שאלה: מה עשו העברים מחוץ לארץ העברים באותה תקופה? מה עשו בבבל?

אז, כבר בעידן הזה, בתקופה הראשונה של היחס בין עם ישראל - [כאשר] בהתחלה זה העם העברי, האומה העברית - ותרבויות העולם. והתרבות הדומיננטית באותה תקופה היתה תרבות בבל. זה כבר נושא בפני עצמו: איך להבין היחס בין ישראל והאוניברסליות של העולם, כלל העולם. זה כבר ההתחלה של הפתרון של השאלה שלנו: למה [יש] כל כך [הרבה] בעיות לעם ישראל? מכיוון שעם ישראל הוא עם ישראל של כל המין האנושי. אחר כך, ביציאת מצרים, כשהתורה מגדירה את המשימה של עם ישראל כ"ממלכת כהנים וגוי קדוש"⁸, הפשט של הפסוק: "ממלכת כהנים": כל העם כהנים של אומות העולם⁹. ומבחינת גוי, מבחינת אומה בפני עצמה: גוי קדוש. וזה נדחה לאחרית הימים. מכיוון שביציאת מצרים, עם ישראל בכלל - הוא לא היה באותה מדרגה. חטא העגל מוכיח. ואומות העולם לא רצו לקבל את המשימה של "ממלכת כהנים וגוי קדוש". ולכן - הנביאים מתנבאים שבאחרית הימים העולם כולו יקבל את זה. אבל מכל מקום - מה'התחלת ההיסטוריה' שלנו - אנחנו רואים את היחס בין אותה זהות שאני מגדיר כ'עברית' - ומיד אני אסביר למה - וכלל אומות העולם.

אחרי התקופה של בבל, ומשפחת אברהם אבינו יצאה מבבל וייסדה סופסוף את עם ישראל, באותה תקופה התרבות חשובה ביותר היתה התרבות המצרית, שהיתה איזה מין שלוחה של התרבות הבבלית, סוף עידן תרבות בבל העתיקה. ועם ישראל יוצא ממצרים עם משה רבנו. זה התקופה הראשונה. המלכות הראשונה - בבל-מצרים - יוצאים מאברהם עד משה שש דורות. ואחר-כך גלות השנייה - בפרס. פרס היתה המלכות השנייה. אנחנו יוצאים מפרס עם עזרא ונחמיה, בתקופת מרדכי ואסתר, וחוזרים לארץ ישראל, מלכות יהודה. ואחר כך מלכות יוון. אנחנו יוצאים מגלות יוון, גלות יוון בארץ, עם החשמונאים. ואחר כך - מלכות רומי, ואנחנו יוצאים ממלכות רומי עם הציונות ומדינת ישראל. ואנחנו נמצאים עכשיו, בסוף תהליך ארוך מאוד, שעם ישראל עבר את כל המלכויות האלו, כל התרבות הכלל-עולמית כולה, ואנחנו חוזרים לארץ ישראל בדור שלנו. מכיוון שאנחנו אנשי אותו דור אין לנו מספיק זמן, אין לנו מספיק אופק כדי להבין מה קורה לנו.

אבל זה כבר ההערה הראשונה: עם ישראל קשור לעולם כולו. התורה מגלה לנו שאנחנו עמו של בורא עולם. בורא עולם שהוא משגיח על כל עולמו! בורא עולם שהוא "אלוקי האלוקים"¹⁰. בורא עולם שהתגלה דרך התורה לעם ישראל, [הוא] אינו רק המלך של עם ישראל, הוא מלך העולם כולו. הוא "אלוהינו", אבל הוא "מלך העולם" כולו. וזה מסביר למה עיני כל העולם הם על עם ישראל. ואנחנו שירשנו בבחינת 'יהודים' את אותה סגולה של העם ה'עברי', אנחנו צריכים להבין שאנחנו קשורים להיסטוריה של כל העולם.

אני רוצה להסביר רק בקצרה מה שעברנו בדור הקודם. בתקופת השואה, זה לא רק היהודים שסבלו מהגרמנים, מהנאצים. כמה וכמה מיליונים של בני אדם מאומות העולם סבלו גם כן. בעיקר - זה היה עם ישראל, ובעיקר הפתרון הסופי זה היה ליהודים. אותו גורל, אבל גבי עם ישראל - הגורל הזה היה מרכזי. אותו דבר בתקומת המדינה. באותה תקופה, כמה וכמה עמים, קמו גם כן לחירות אדמתם, אחרי סיום האימפריה של אירופה על כל המושבות שלהם. אבל, גם כן פה - הבדל עצום: אותן המדינות היו קיימות. אבל מדינת ישראל לא היתה קיימת. גם

בשואה, גם בתקומה, אנחנו רואים אותה תופעה: העם היהודי הוא לא אחד בין העמים, אלא "אתם קרויים אדם" ממש, ושאר אומות-העולם הם "האדם"¹¹. אלא - היוצא מן הכלל. היוצאים מן הכלל בעברית המקראית, במובן של לשון הקודש. זה לא שהוא 'מחוץ לכלל', אלא היוצא **מתוך** כל הכלל. בעיקר כשאנו חוזרים מהגלויות, אנחנו יוצאים מכלל האנושות כולה. ולכן אנחנו צריכים להיות ערים לזה.

הייתה התקופה העברית שהסתיימה בחורבן הבית. עם ישראל היה האומה העברית. הביטוי שאמר משה רבנו לפרעה ביציאת מצרים: **אֶלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ**¹² ופרעה הבין במה מדובר. כשהוא מדבר על אלוקי אברהם, אלוקי יצחק, ואלוקי יעקב, פרעה לא מבין: "מי הוא ה' אשר אשמע בקולו?" אבל כשמה רבנו מסביר לו: "אלוקי העברים", אז הוא מבין. אחר-כך היתה התקופה היהודית, התקופה של הגלויות. יהודי היה - דרך אלפיים שנה - צמוד לזהות זרה, לזהות אחרת. כולנו היינו "יהודים-מישהו אחר". ואחרי אלפיים שנה של גלות אנחנו חוזרים כישראלים, לזהות העברית¹³. ולכן כדאי להבין מה טיבה של הזהות העברית?

ואני רוצה להתחיל בהערה קצרה: המייסד של אותה זהות, הזהות העברית, היה עֵבֶר¹⁴. והנה, בספר בראשית, אנחנו לומדים שעבר, שהיה מצאצאי שם, חי מיד לפני דור הפלגה. עד תקופת עבר, לפי לשון הפסוק, כל הארץ היתה "שפה אחת ודברים אחדים" (בראשית יא א). לפי הגמרא, היתה שפה אחת לכל המין האנושי, וכל עם ועם היה לו השפה משלו. כך מסביר התלמוד, "שפה אחת" - זו שפה של ייחודו [ייחודו] של עולם, לשון הקודש, ו"דברים אחדים" - שבעים לשון¹⁵. הייתה אחדות בכל המין האנושי. זה הזהות של "אדם". אחרי דור הפלגה, אחרי בבל, הראשונה. בבל - של סיפור המגדל, עם בבל אחרי המרידה של המין האנושי נגד ייחודו של עולם. אז קרה הפלגה של הגויים. ועבר היה מצאצאי שם בדור שקדם הפלגה.

אם כן, אחרי עבר, מתחיל העידן, מתחילה התקופה של הגויים. עד עבר - "ויהי כל הארץ שפה אחת" - אדם היה כלל-עולמי. אף על פי שהיו כמה וכמה אומות, כל אחת לפי לשונה, מכל מקום בכל העולם כולו היה איחוד. בלשון התרבות הנוכחית: היתה אוניברסליות אמיתית. ומיד אחרי הדור של עבר אנחנו מוצאים מצב שונה לגמרי: האחדות של המין האנושי נעלמת. מה שנשאר זה "הגויים"¹⁶, שבעים גויים. שבעים אומות. ולפי הסיפור של המקרא אנחנו לא מוצאים בין כל האומות האלו, שבעים אומות, אומה אחת ששמה "ישראל". אלא יחידים, צאצאי עבר, עד משפחת אברהם אבינו. זה מה שמפרש רש"י על הפסוק: **וְלְעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הַאֶחָד פֶּלֶג פִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ** (בראשית י, כה) - רש"י מביא מדרש שמפרש: "עבר היה נביא". הוא היה יודע שאחרי האחדות של המין האנושי תיעלם, תהיה פלגה בין העמים, ולכן קרא את בנו בשם: "פלג."

אם כן, אנחנו רואים שמהתחלה הזהות העברית היא שונה לגמרי מהזהות של אומות העולם. זה הזהות של האדם הכולל. בתקופות של גלויות העם העברי הזה גם כן מתפלג לכמה קהילות שהם צמודות לעם אחר. זה מה שהיה מאפיין את הזהות של עם ישראל בגלות. ולכן צריך להבין: כשאנו חוזרים מהגלות, צריך לבנות שוב את האחדות שהיתה נעלמת במשך אלפיים שנה של אותה זהות העברית. ויש לנו דגם לזה: זה ההיסטוריה של משפחת אברהם אבינו כשיצאה מהגלות שלה, מבבל.

לכן אני רוצה להסביר בקצרה איך אנחנו לומדים את ההסבר, איך אפשר להבין את המשמעות של כל הבעיות שלנו, מנגד ומבפנים, מההיסטוריה של אברהם העברי. קודם כל לפי התורה, כשמשפחתו [של] תרח, אבי אברהם, החליטה לנתק את עצמה מגלות בבל. כי באותה תקופה היתה שואה של העברים בבבל (נחזור לעניין הזה מיד). כי אברהם אבינו החליט לעזוב את בבל - לא מכיוון ששמע מהקב"ה שצריך לעזוב את הגלות, אלא מהיוזמה שלו. אני רוצה לקרוא בקצרה כמה פסוקים, בסוף פרשת נח ובהתחלת פרשת לך-לך, כדי להאיר את זה. מכיוון שיש

לנו בעיה עם כמה הוגי דעות שחושבים שצריך לחכות [ל]איזה נבואה איזה סימן, כדי לדעת שהגיע הזמן.

במילים פשוטות, יש ויכוח בין הציונים והלא-ציונים: האם זה הזמן של סיום הגלות? האם יש לנו רשות לחזור לארץ ישראל? ולבנות מדינה משלנו או לא? ואתם יודעים איך הויכוח הזה הוא חריף ב... לא רק במדינה, אלא גם בתפוצות! בכל העם היהודי. אז הנה, אותם הפסוקים. בסוף פרק יא' של ספר בראשית, אנחנו קוראים את זה:

וַיִּקַּח תֵּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן הָרָן בֶּן בְּנֹו וְאֵת שְׂרֵי פִלְתוֹ אֵשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאֹרֶץ כְּשָׁדִים לְלַכְתָּ אֶרֶץ כְּנָעַן.

מאיפה ידעו שצריך ללכת ארצה כנען? בפסוקים שקודמים לזה, אין לנו שום סיפור שהקב"ה אמר - לא לאברהם, ולא לתרח - שצריך ללכת לארץ כנען. הם יודעים לאן ללכת. הם הבינו מעצמם כי הגיע הזמן לנתק את הגורל שלהם מהגורל של הגויים של בבל. כי זו היתה שעה של שמד, שעה של שואה, היו זורקים את העברים ב'אור כשדים'¹⁷. אתם יודעים את המשמעות של 'אור כשדים'. ומה אומר המדרש? שהיו זורקים את ילדי העברים, העוברים של העברים, בכבשן האש¹⁸. וזה דומה כל כך למה שקרה לנו בתקופת השואה, שכדאי לשים לב. ההיסטוריה לא חוזרת על עצמה, אבל זה אותה תופעה. יש לנו מבנה אחד לכל התקופות של ההיסטוריה שלנו. כשהגיע הזמן לצאת מהגלות - אם מחכים יותר מדי, אם מתמהמהים - אז בא האסון. זה קרה כבר בפעם הראשונה בבבל, זה קרה בפעם השנייה במצרים! אנחנו יודעים שרק חלק קטן מאוד מהעם העברי אשר היה במצרים - יצא ממצרים. המדרש מסביר את זה על הפסוק: "וַיִּחַמְּשִׂים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", כל השאר - נאבדו. ולכבוד עם ישראל, המדרש אומר: "במכת החושך"¹⁹. בכל תקופה של סוף גלות, בזמן של סוף גלות, אנחנו רואים אותה תופעה: חלק מהעם נופל בפת, וחלק מהעם, בורח מהאסון מעצמו, כי יודע מעצמו שהגיע הזמן. וזה מה שקרה גם בתקופה הנוכחית²⁰.

אם כן, אני ממשיך: בהתחלת פרשת 'לך לך' יש לנו עוד רמז:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבְּיַת אַבְיָד אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ

והקב"ה לא אומר לאברהם לאן ללכת. "אל הארץ אשר אראך". כאילו הוא אומר לו: "לך. אם אתה מגיע לאן שאתה צריך להגיע, אני אראה לך שמה שהגעת". שוב, אברהם היה יודע לאן ללכת. וזה מה שאומר הפסוק, פסוק ג' באותו פרק:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אֵשֶׁתוֹ וְאֵת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֵת כָּל רְכֻשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֵת הַנְּפֹשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלַכְתָּ אֶרֶץ כְּנָעַן

מהיכן ידעו? זה נקודה חשובה מאוד: ידעו כי הארץ שלהם, המולדת שלהם, האמיתית, היא ארץ כנען. החליטו לעזוב את בבל, וחזרו לארץ כנען. זה מה שקרה לנו באותה תקופה של הציונות: כשמייסדי התנועה הציונית הבינו שהגיע הזמן לנתק את עם ישראל מהאסון של התרבות האירופאית, הרומית, ידעו שצריך לחזור לארץ-ישראל. אתם זוכרים את כל הויכוח על האוגנדה, כן? סופסוף העם בחר: צריך לחזור לארץ-ישראל. ואף על פי כן - ארץ ישראל²¹ אתם זוכרים מה שהיינו שרים באותה תקופה.

אם כן, אני מגיע לשאלה הראשונה: מה עושה העם העברי בבבל? אני רוצה להזכיר לכם את המדרש²², מה שמסביר המדרש, על אברהם כשהיה צעיר, והרס את כל הפסלים שהיו בחנות של תרח אביו. וכשאביו חזר מהשוק, או מהבית כנסת (היו עברים, כן?) וראה מה שקרה בחנות שלו, אז שאל את אברהם: "מה קרה?" אברהם השיב לו מה שהשיב לו, ותרח אמר לו שזה לא יתכן, כי פסל זה עץ ואבן, ולא יכול להיות שפסל אחד הרג את האחרים. ואז אברהם אמר לו את הפתגם היהודי הראשון: "השמע לאוזןך מה שאתה מוציא מפיך". מה שצריך להבין זה המשמעות של המדרש: תרח היה בונה את הסמלים של האמונות של הגויים. כי הפסלים האלו

היו רק הסמלים של האמונות של הגויים. היו בבחינת "ממלכת כהנים וגוי קדוש" לאותה תרבות, אבל בבחינת עבודה זרה. וזה מה שאומרת ההגדה: "מתחילה היו אבותינו עובדי עבודה זרה [...] מעבר לנהר".²³

ולכן מהתחלת ההיסטוריה שלנו אנחנו רואים את הקשר בין עם ישראל ואומות העולם. וזה המשימה של הזהות העברית. מכיוון, כפי שלמדנו מקודם: הזהות העברית שמרה על הזהות של 'אדם אמיתי' עם הסגולה של הנבואה, ולכן כל העולם כולו ראה באותה זהות את התקווה של הישועה. בכל תרבויות, כשאומות העולם מחפשים איזו תקווה של ישועה, מוצאים אותה דווקא בעם היהודי, דהיינו: עם ישראל, דהיינו: הזהות העברית. זה ההערה הראשונה. אותה זהות העברית היא חשובה לכל העולם כולו, ולכן היא מוקד לכל הבעיות ולכל הקשיים שאנחנו נתקלים בהם גם מבחוץ וגם מבפנים.

אז מהי אותה משפחה קטנה שיצאה מבבל? וכל הסיפור, לא רק של ספר בראשית, לא רק של התורה - תורת-משה - לא רק של התנ"ך, אלא של ההיסטוריה של העולם כולו - סובב מסביב משפחה אחת קטנה מאוד שיצאה מבבל. אני רוצה להזכיר מי הם, מי היו אנשי אותה משפחה. נשארה [...] שלושה בנים: הרן, שנשאר בשואה של בבל. בנו של הרן זה לוט. לוט, אחרי כמה זמן, ניתק את עצמו מאברהם, הלך לסדום ועמורה, וייסד שני עמים: עמון ומואב, שהיו מתחרים נגד ישראל בכיוון המשיחי: מי הוא הישראל האמיתי? מי הוא הכלי של ההצלחה המשיחית של העולם? סופסוף, התנ"ך מספר את התחרות בין עמון ומואב וישראל. שכחנו מזה! מכיוון שנאבדו מהעולם. פְּשָׁרוֹת [המואביה] חזרה בתוך ישראל, היא החזירה את הקדושה הנעלמת שהיתה בלוט. זה עמון ומואב. אחר-כך, אברם. יש שתי תקופות בחיי אברהם. בתקופה הראשונה - הוא נקרא 'אברם', בתקופה השנייה - 'אברהם'. מה ההבדל? הגמרא מסבירה, בסוף פרק ראשון של מסכת ברכות, כי בתחילה היה 'אב לארם'. אברם - משמע: אב לארם. א.ב.ר.ס. בתקופה השנייה, הוא לבסוף היה אב לכל העולם כולו, האוניברסליות הכלל-עולמית, שנאמר: "כִּי אֲבִי הָעוֹלָם הָיָה אֲבִי אֲבֵרָם".

אם כן, בתקופה הראשונה של החיים שלו, אברם היה ארמי, "אב לארם". הזהות שלו היתה ארמית. מה זה "הזהות הארמית"? העברי של גלות בבל היה ארמי. איזה מין שילוב בין השורש העברי הנעלם בתוך הקליפה הכשדית. יצא מזה הזהות הארמית, שדומה מאוד לזהות העברית ששמרה על הזהות העברית. אבל כשהגיע הזמן, היה צריך לגלות את השורש העברי ולזרוק את הקליפה הארמית. זה מה שעשה אברהם. כל עוד שהיה ארמי, לא היה מסוגל להאמין באמת על כל מה הקב"ה בישר לו. עד שסופסוף הפסוק אומר: "והאמין בה' [יקוק]". אז - קיבל את השם 'אברהם'. הוא הכיר את עצמו כסוף עולם, העידן של העברים ב-בבל שהגיעו לזמן של שואה. והוא היה היחיד שניצל מאותה שואה המשפחה שלו. היה צריך לחזור לזהות העברית. ונתקל בכל הזרמים האלו, שיצאו מאותה משפחה, וקמו כאויבים לעם ישראל.

אני דיברתי רק, כבר, על עמון ומואב. אבל מהתקופה הראשונה, של אברהם - 'אברם', יצא ישמעאל. ישמעאל היה בנו של אברם. המקובלים מסבירים שאברם היה צריך להוציא ממנו את הקליפה החיצונית והקליפה הפנימית. הקליפה החיצונית יצאה עם ישמעאל. הקליפה הפנימית יצאה עם עשו, מיצחק.²⁴ נראה את זה אחר כך.

אז אתם רואים: יש עבודה של תולדות, עבודה של בירור זהות. מהזהות הארמית, יצא לוט. ואחר כך יצא ישמעאל. נשאר יצחק. ומיצחק יצא עשו. נשאר יעקב. ורק יעקב קיבל את שם "ישראל". אם כן, יש לנו כמה תחרויות נגד ישראל. לא נדבר על עמון ומואב, אף על פי שזה עוד קיים. וזה עוד מסוכן. אתם יודעים שרבת עמון זה הבירה של ירדן. זה לא במקרה: "רבת עמון". אנחנו מחכים שאיזה רות תבוא מרבת עמון כפי שבאה כבר ממואב. אולי דרך גשר אלנבי [צחוק]. מכל מקום, נעזוב את עמון ומואב.

אבל מצד אחד יש לנו ישמעאל שיצר את העולם האסלאמי. האסלאם זה עולם ומלואו. זה חלק מכל העולם כולו. והמטרה של האסלאם שיצא מישמעאל זה - לקבל ממנו את נחלת אברהם בארץ. כשאנחנו קוראים בתורה הסיפור של התחרות בין ישמעאל ויחזק, אנחנו רואים שהנושא של המתח ביניהם, של המלחמה ביניהם, זה דווקא הארץ²⁵. כפי שאנחנו חיים את הנושא היום. האסלאם מכיר בשמיים בצדקת ישראל, אין לנו בעיה תאולוגית איתם. אע"פ שהאמונה שלהם היא לא זהה בדיוק לאמונה שלנו: הם מאמינים באל **יחיד**. אנחנו מאמינים באל **אחד**²⁶. זה תואם את זה. אין לנו כל כך בעיה תאולוגית, אבל יש לנו בעיה פוליטית: למי שייכת הארץ? וזה מה שקרה בין יחזק וישמעאל. תקראו את הפסוקים, יש רמזים ממש מפתיעים. כששרה אמנו ראתה את התגובה של הגר, אחרי לידת ישמעאל, מה אמרה לאברהם?

קהל: לזרוק אותם.

מניטו: אתם זוכרים את הפסוק? "**חַמְסֵי עֲלֶיךָ**" (בראשית טז, ה) מה? מה ביקשה לומר "חמאס"? ברור שזה מקרה. אבל זה לא מקרה, זה מקרא. ואם כן, התחרות בין ישמעאל ליחזק, זה התחרות על הארץ.

אחר כך, מי יחזק יצאו עשו ויעקב. זה פחות ידוע. מישמעאל יצא אסלאם - זה ברור. אבל אנחנו יודעים שמעשו יצאה הנצרות. והתחרות בין עולם הנצרות וישראל, זה לא על הארץ! זה בשמיים.

ולכן, ישמעאל לקח לנו הארץ, עשו לקח לנו את השמיים. נשאר לנו - האופק. הגלות. וכשעם ישראל החליט לחזור לארצו תחת השמיים שלו, כל העולם כולו ברעש. זה מסביר לנו מה קורה לנו. אם אנחנו ישראל, ואנחנו ישראל, אז מה שמסביב - זה ישמעאל וזה עשו. והבעיות שלהם - הם הבעיות של ישמעאל ועשו, לפי המקרא. ואנחנו רואים שזהו המצב!

אם כן, אתם רואים שמיד כשמשפחת אברהם אבינו חוזרת מהגלות שלה, כל הבעיות האלו מתעוררות. מיד כשהעם היהודי חוזר לעבריות שלו, חוזר מהגלות שלו לארצו, כל הבעיות האלו מתעוררות. לפי המדרשים, בעיקר המדרשים של הזוהר²⁷, המצב הוא עוד יותר חמור: מצד אחד יש לנו מתחרים שרוצים לאבד את ישראל. נראה את זה לפי הדורות: בדור אברהם - זה נמרוד, שעשה, שרצה לעקור את הכל. נמרוד השליך את העם העברי בכבשן האש. נמרוד היה מלך בבל: "**וַיִּתְּהֵי רְאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּבֶלְיָא**" (בראשית י, ז). ובתקופה של יחזק יש לנו מתחרה ששמו 'אבימלך' שהוא רוצה לקחת את הארץ מאברהם ויחזק. לפי סיפור התורה. ובדור השלישי - זה לבן. לבן הארמי. מה אומרת ההגדה? "ולבן ביקש לעקור את הכל". מי הוא זה לבן הארמי? לבן הוא בנו של בתואל, בנו של נחור, האח השני של אברם. בשורש - הזהות שלהם היתה דומה - הזהות הארמית. אברם - הוא אותו ארמי שחזר לעבריות שלו. נחור - זה ארמי שנשאר ביארם נהריים. בתואל - הוא הארמי שרוצה להישאר ארמי ולא לחזור לעבריות שלו. ומבתואל יצא לבן, שהוא האויב הכי אכזר לישראל. שלוש דורות. בדור שקדם - היו אחים: נחור - אברהם. בדור השני - זה כבר ריחוק: יחזק הוא בנו של אברהם.

יחזק הוא משלושה האבות, מי שנולד בארץ ולא עזב את הארץ. הוא שייך לארץ ישראל. יחזק הוא ה'ארץ-ישראלי'. אברהם נולד בגלות, יעקב נולד בארץ אבל נפטר בגלות, יחזק - לא עזב ארץ ישראל. וזה הודות [ל]יחזק שיש לנו זכות על ארץ ישראל. רק בקצרה: "והקב"ה חישב את הקץ"²⁸: חזרנו ממצרים, בזכות לחזור לארץ ישראל בזכותו של יחזק. "חישב את הקץ". הוא חישב את הארבע מאות שנה מלידת יחזק. מלידת יחזק עד ירידת יעקב למצרים - יש ק"ץ שנים. אז יצאנו אחרי רד"ו שנה, מאתיים ועשר שנים. זה בזכותו של יחזק שיש לנו אחיזה לארץ. ובדור של יעקב זה לבן הארמי ש"רצה לעקור את הכל".

פה אני רוצה להדגיש שזה נושא חמור מאוד. זה החלק של העם העברי שלא רוצה לזרוק את הקליפה הארמית של הגלות. שהוא רוצה להישאר גלתי. ואפילו בארץ יש לנו חלק מהעם -

ואני אומר את זה בדחילו ורחימו, כן? - שהוא ארמי ולא עברי. שהוא רוצה להישאר גלותי אפילו במדינת ישראל. והם האויבים הכי קשים למדינה. אולי יותר קשים ממרוד, מאבימלך, מהערבים. הבעיות שהם מביאים למדינה הם הבעיות של לבן הארמי. אתם רואים מיד כשאנחנו מגלים את הנושא: 'הזהות העברית', זה משליך אור על כל הבעיות שלנו.

אבל יש לנו מצד שני מתחרים שלא רוצים לאבד את ישראל, לכלות אותנו, אלא להחליף אותנו. מצד אחד, בדור של אברהם, זה לוט שרצה להחליף אותנו. בדור של יצחק זה ישמעאל שרוצה להחליף אותנו. בדור של יעקב זה עשו שרוצה להחליף אותנו. ויש להם מסביב, אם כן, שישה אויבים שרוצים... שהם מתנגדים לישראל. כל הבעיות האלו זה הבעיות שמסביב למדינה.

אבל בתקופות מסוימות, יש עוד דמות אחת שגם רוצה לאבד את ישראל וגם רוצה להחליף אותנו - זה עמלק. ותראו איך התורה מספרת לנו: שבזמן יציאת מצרים - מה כתוב? "וַיָּבֹא עֲמֶלֶק" (שמות יז, ח). אחרי גלות בבל, כל ספר אסתר, כל מגילת אסתר, זה הסיפור של התחרות בין העמלקים והיהודים שרצו לחזור לארץ ישראל כדי לבנות את הבית השני. ובתקופה שלנו שוב קם עמלק, שרצה גם לכלות וגם להחליף את ישראל²⁹. אם כן, זהו מכלול הבעיות שמסביב לזהות העברית. ואנחנו יודעים שאנחנו צריכים לעמוד ב...

ואני רוצה לסיים בהסבר של הערך של אותה זהות העברית, בהיסטוריה של עם ישראל. אני רוצה רק לספר בקצרה, ואם צריך אפשר לראות את המקורות. מה קרה ביציאת מצרים בחטא העגל? אנחנו יודעים, לפי סיפור המקרא, כי עם צאצאי השבטים שנקראים 'בני ישראל' במקרא, יצאו כמה גויים מכמה אומות העולם שהיו גם כן באותו שעבוד במצרים, והם נקראים 'ערב רב'. "תערובת של גרים" מפרש רש"י³⁰, שיצאו ממצרים ונכנסו - בהחלטת משה רבנו - בעם ישראל, והם נקראים "העם" סתם. כל פעם בפסוק שאנחנו רואים "העם" - זה הערב רב³¹, כל פעם שאנחנו רואים "בני ישראל" - זה צאצאי העברים. וכל פעם שאנחנו רואים "עם בני ישראל" - זה שניהם ביחד, כשהקב"ה הסכים על החלטת משה.

לכן יש לנו להבין כמה דברים בנושא. למה ממשיכים לקבל את הערב רב? זה היה מסוכן! הוכחה? הם יזמו, לא עשו, אלא יזמו את העגל! ולכן [...] ישראל זה שלא מנע את זה, אבל היוזמה באה מהערב-רב. הפסוק אומר שאמרו לאהרן: קום עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים - לשון רבים, שִׁילְכוּ לְפָנֵינוּ - זה עבודה זרה, כִּי זֶה מִשָּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ (שמות לב, א). וכל פעם שאנחנו מוצאים במקרא "עלייה" - זה הערב-רב. "יציאה", "יציאת מצרים" - זה ישראל. "עלייה ממצרים" - זה הערב רב: "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים". כשמשא מתפלל על ישראל, אז הוא אומר: "אשר הוצאת ממצרים"³².

טוב, זה דיוק שצריך להבין אותו כדי להבין את הנושא. אבל היה סיבה חשובה מאוד שהיה צריך לקבל אותם גרים: היה בגרים האלו האמונה של עם ישראל. מהי האמונה של עם ישראל? זה גלות-גאולה. האמונה של עם ישראל זה לא עניין של פילוסופיה תאולוגית! האם "היש ה' בקרבנו אם אין", זה - "ויבוא עמלק", כן³³. [האמונה של ישראל] זה - האמונה של הגאולה. אנחנו מתפללים ליגאל ישראל! מיד כשאנחנו אומרים: "ברוך אתה ה' גאל ישראל" - "אדניי שפתי תפתח".

ואני רוצה בקצרה לנסות להסביר למה כל העולם כולו מאמין בתוך האמונה של עם ישראל. כל אחד דרך העבודה זרה שלו, אבל הם מאמינים באמונה של עם ישראל. כי הגלות זה המצב של הבריות. הבריאה היא בגלות מהבורא. וכל ברייה מרגישה בזה! שצריך להיגאל מאותה גלות. והעולם מגלה עם, העם העברי, שהחיים שלו זה גלות-גאולה. שההיסטוריה שלו זה גלות-גאולה. אז עם ישראל הוא ההוכחה שהגאולה היא אפשרית. ולכן באופן עמוק מאוד, האמונה של כל העולם כולו זה האמונה ביאלוקי ישראל דווקא³⁴. ושוב - כל אחד דרך הפרופיל של התרבות שלו, דרך העבודה זרה שלו. אבל לגויים השיתוף מותר, לעם ישראל - זה אסור. אבל

דרך השיתוף שלהם הם מאמינים באלוקי ישראל מכיוון שגילו שעם ישראל הוא ההוכחה שהגאולה מהמצב הטראגי של הבריאה - להיות בגלות, וכל אחד חי לפי ההיסטוריה שלו.

ולכן הערב רב האמין באמונת ישראל. ולכן משה צדק כשקיבל אותם. ויש לנו בגמרא רמז לזה: ³⁵ שלא נגלו ישראל באומות העולם, אלא כדי להביא גרים לישראל. להחזיר ניצוצות שנעלמו לקדושה של עם ישראל. אלא מה - מה היה חסר להם? העבריות. ולכן קיבלו את תורת משה, קיבלו את התורה בסיני, אבל היה חסר להם את הדרך ארץ של האבות. אתם יודעים שבין פסח לשבועות, אנחנו קוראים ולומדים פרקי אבות. מה זה 'פרקי אבות'? זה המוסר העברי שקדם לתורה. זה הדרך ארץ שקדמה לתורה. כי התורה ניתנה דווקא לעם שכבר הצליח לפתור את הבעיה של הדרך ארץ. ולכן כל עיקר של הזהות העברית זה המוסר של האבות. זה הדרך ארץ של האבות. מכיוון שלערב רב היה חסר הדרך ארץ של האבות, האמונה שלהם והתורה שקיבלו הפכה לעבודה זרה.

ולכן אני רוצה להאיר שוב את הנושא הנוכחי. תורה בלי דרך ארץ - זה חמור מאוד! כי תורה בלי דרך ארץ מביא לחטא העגל. מביא לדת בלי מוסר. ודת בלי מוסר, תורה בלי דרך ארץ, זה חטא הערב רב! ואתם יודעים שאנחנו מלאים מערב רב. עד אחרית הימים³⁶. וצריך להיזהר מכל הגישה של הערב-רב הזה.

טוב, אני מקווה שזה כבר מספיק כדי לגלות כי הזהות העברית זה דבר חשוב לעם ישראל, ואנחנו צריכים לחזור לאותה עבריות כדי לחזור שוב לזהות האמיתית שלנו, ולקבל את התורה בקדושה ובטהרה. זה מה שהיה חסר לגויים. הם יכולים לקבל תורה, אבל זה נהפך לעבודה זרה אצלם. צריך... יש סדר: קדמה דרך ארץ לתורה.³⁷ ואתם יודעים מה אומרת המשנה בפרקי אבות. "אם אין דרך ארץ אין תורה, אם אין תורה אין דרך ארץ!" זה קשור. יש מושג כזה: "תורה בלי דרך ארץ" ולכן המשנה אומרת: "אם אין דרך ארץ אין תורה." ויש גם כן מושג כזה: "דרך ארץ בלי תורה" (משנה אבות ג יז). ואנחנו חיים את אותה בעיה. אבל יש סדר: קודם כל הדרך ארץ, ואחר כך - התורה. זה מובן. ואני פעם פירשתי את העניין ככה: "קדמה דרך ארץ" ישראל "לתורה". זה מה שאמר הקב"ה לאברהם: "לך לך, מארצך, אל הארץ אשר אראך". קדמה דרך ארץ... פשוט: "דרך ארץ" ישראל "לתורה". זה... זה הסיסמה של המפד"ל. יש גם רמז אחר, ואני מסיים בזה: זה בהתחלת פרשת "בשלח": וַיְהִי בְּשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת הָעָם וְלֹא נָתַם [א-להים] דָּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא (שמות יג, יז) מכיוון שהקב"ה הוא קרוב לעם ישראל, הוא לא רצה שיקחו את "דרך ארץ פלשתים"³⁸. כי יש דרך ארץ ישראלית. ולא דרך ארץ פלשתית. וזה הרמז.

טוב, אני מקווה שהגענו לבירור של ה... של הנושא של הזהות העברית, אם יש לכם שאלות. יש להם תשובות (מצביע על החומש).

קהל: איך אפשר להבין את העניין של בני אפרים? שכאילו דחקו את הקץ?

מניטו: לא, מכיוון ש... השאלה היא ככה: כשהעם יצא ממצרים היה צריך מיד להיכנס לארץ ישראל. השאלה שלך זה על המקור בפרשת 'בשלח', כן? "אֶחָד עֶשְׂרֵי יוֹם מִתְרַב". אז מכיוון שהתגלה שהעם לא היה במצב מספיק ברמה של קדושה כדי להיכנס לארץ, באה הגזירה שהם צריכים להישאר ארבעים שנה במדבר, כדי להינצל מהקליפה המצרית שהיתה להם. ולכן אסור לדחוק את הקץ. אבל אסור גם כן לדחות, למחוק את הקץ. כשמשוה רבנו אמר להם: 'עברתם את הזמן. צריך לחכות את הדור השני'. הם רצו לבוא מוקדם ולכן נפלו. בני אפרים לפני יציאת מצרים והמעפילים אחר חטא זה העיקר.

אבל אנחנו רואים שלפי מה שמסבירה הגמרא בסנהדרין יש שני דרכים כדי להגיע לקץ: או - אם יש מספיק זכות, אז זה מיד - כשהזכות גורם, חוזרים לירושלים. זה מה שאומרת הגמרא: "זכה - אחישנה" (סנהדרין צח א). זה מה שאנחנו מתפללים, והתפללנו אלפיים שנה: "בעגלא

ובזמן קריב, במהרה בימינו". לא זכינו - אז יש האופציה השנייה. "בעיתה - אחישנה". אז לא זכה - "בעיתה" וזה ברור שהגענו לתקופה של "בעיתה", כי לא זכינו לפני זה. אז כשזה "בעיתה" - ההיסטוריה מוכיחה שהקב"ה הוא עושה את זה. כי העולם כולו נגדנו! גם היהודים נגדנו! כן? ובכל זאת זה מצליח, אז זה "בעיתה". ואני פעם פירשתי "בעיתה" בטי"ת: בעיטה. וזה מה שקרה: אנחנו בזמן של בעיטה.

כך הגמרא ממשיכה (שם): "אין בן דוד בא - או בדור שכולו חייב, או בדור שכולו זכאי". או בדור שכולו חייב. זה אותו דבר: אם זה דור בדור שכולו זכאי, הוא בא באחישנה. אם זה דור שכולו חייב, הוא בא 'בעיתה'. למזלנו, הדור היה דור שכולו חייב. מכל מקום, העשירי יהיה קודש. ויש ברוך ה' יותר מעשירי שהם קודש, בעם היהודי כולו. ואנחנו חיים מאורעות של חשיבות מקראית, תנ"כית, גדולה מאוד. אתם רואים כי זה כבר מתחיל בעולם הנצרות: הם רוצים כבר לדבר איתנו. זה... הבעיה עם הנצרות, זה בעיה ותיקה מאוד. אבל הוטיקן... [צחוק]. ויש לנו כמה רמזים גם כן בסיפורים בין ישמעאל ויצחק: סופסוף ישמעאל יחזור בתשובה, עוד לא הגענו לזה. אבל סופסוף הוא יחזור בתשובה, אם אתם רוצים אני אקרא לכם את את פירושו של רש"י על סוף חיינו של ישמעאל, כן? כשהוא מסכים והולך את יצחק לפניו בחברון. הוא מודה בזה: שיצחק הוא בעל הבית בחברון. זה כתוב בתורה, כן. ואז נקרא 'צדיק', מכיוון שחזר בתשובה³⁹. עוד לא הגענו, כן? אני מקווה שעוד מעט נגיע לזה. אבל מה שמפתיע, כשממשלת ישראל החליטה להכין את הסיפור הזה, אין שום עיר ערבית בארץ ישראל חוץ מחברון שקמה גם כן עיר יהודית - קרית ארבע. אז זה יקרה שמה, לפי התורה. שישמעאל יודה בזה שיצחק הוא בעל הבית בארץ ישראל.

טוב, אנחנו דור של אחרוני היהודים, וראשוני העברים. אני זוכר במלחמת ששת הימים, שאלתי את רבי ומורי הרב קוק ז"ל למה זה קורה לנו? אלפיים שנה גדולי ישראל התפללו, ביקשו, זה לא קרה להם. למה זה קורה לנו? אז הוא השיב: אתה שואל מכיוון שאתה לא יודע מי אנחנו. והוא הוסיף: אנחנו האחרונים של האחרונים, וראשונים של הראשונים. וזה המצב שלנו. אחרוני היהודים, וראשוני העברים. ותודה לאל, זה עבר בתקופה שלנו. אבות אבותינו - היו יהודים. אבל כבר בנינו ובני-בנינו הם עברים, בארץ ישראל. זה מה שקורה. אנחנו דור של משפחת אברהם אבינו.

קהל: הרב הסביר את הגלות,

מניטו: קצת בקול רם.

קהל: זה היה נשמע כשאחרי חטא הפלגה, זאת אומרת, "שפה אחת ודברים אחדים", זאת אומרת: הייתה שפה, שפה של בורא עולם שכל העמים היו מבינים, שומעים את זה בתת ההכרה, אפשר להגיד,

מניטו: לא בתת הכרה.

קהל: לא. בהכרה, אבל... במודע, אבל הדברים הם היו... אבל אי אפשר לקשר את הגלות - לא בבחינת 'בדיעבד', אלא בבחינת 'מלכתחילה', עם השבירה שהייתה לפני אדם הראשון. זאת אומרת, עם ה...
...

מניטו: תשמע, תשמע. יש שתי אפשרויות: ואתם מוצאים בנביאים שתי האפשרויות האלו⁴⁰: או - אור לגויים מציון⁴¹. או - אם אנחנו לא מסוגלים להיות אור לגויים מציון, אז צריך להיגלות⁴² שמה כדי לתפקד כמחנך. אתה מבין? מכל מקום - צריך להחזיר את הניצוצות. לזה התכוונת?

קהל: לכתחילה.

מניטו: מלכתחילה. אבל למה להיות בבתי סוהר של הגויים? למה להיות בגטאות? אפשר...
תשמע, יש כמה תופעות בהתחלת גלות מצרים, כן? אברהם ויעקב היו במצרים כמלאכים. אחר
כך, כשאומר הפסוק: "מלמד שהיו מצוינים שם"⁴³ - עבר הזמן שהיו צריכים לחזור לארץ
ישראל. והם ראו את עצמם כמצוינים שם - ויש פירוש שאומר: 'ציונים שם' [חיוך] - אז באה
הגלות כגלות. אבל בתקופה הראשונה זה היה בכבוד ובתפארת!⁴⁴

צריך לקוות, לא רק לקוות, זה ברור: אנחנו מתקרבים לתקופה שכבוד ישראל יהיה על כל
העמים. זה כבר התחיל. אני זוכר, לפני מלחמת העולם השם "יהודי" זה היה שם בזוי. עכשיו,
כששומעים 'ישראל' בכל העולם כולו זה "חיל אַחַז יִשְׁבֵי פְלֶשֶׁת" נכון?

קהל: ירושלים היום היא מרכז העולם!

מניטו: מרכז העולם! זה ברור. באים...

קהל: כמו אבותינו.

מניטו: כן. באים מסין, באים מ... טוב, וזה זכות אבות שהביאה אותנו פה.

קהל: איך נחזיק כאן מעמד?

מניטו: מה?

קהל: איך נחזיק מעמד עכשיו, עם כל מה ששומעים, כל מה...

מניטו: איך נחזיק מעמד? התשובה היא פשוטה מאוד: צריך להחזיק מעמד. [צחוק]

קהל: יש משהו שהרב הסביר, שלא היה ברור כבוד הרב.

מניטו: תשמע, תשמע. צריך רק להבין: יש לנו פחד... אני רוצה להסביר לכם את זה דרך בדיחה,
אבל זה לא בדיחה. הרב צבי יהודה ז"ל אמר לנו לא פעם: אני מעדיף יהודי בלי זקן, על זקן בלי
יהודי. לא לפחד מהזקנים! כל הזקנים האלו של ש"ס, של אגודת ישראל (אגודת ישראל), כל
זה - זה אסון לעם ישראל בימינו. לא לפחד! יש לנו תורת משה. נקודה. מכיוון, סליחה⁴⁵, מכיוון
שהיהודים מפחדים מהמינים⁴⁶ האלו. לא לפחד! היו תקופות שהמצב היה יותר חמור מזה. רק
תזכרו מה קרה בבית שני, הפילוג בין הצדוקים והפרושים. הצדוקים היו בממשלה. והפרושים
הצליחו. אנחנו צאצאי הפרושים, לא הצדוקים. מה זה הצדוקים? 'צדיקים בעיניהם'. אבל
שונאי ישראל. לא לפחד! זה מובן מה שאני אומר? טוב, אז אני מקווה ש...

קהל: אולי עוד איזה שאלה קטנטונת, איך הרב מסביר בעצם שאנחנו עדים שבעצם בתקופה
שלנו, וזה התחיל לפני בערך איזה עשרים שנה, שלושים שנה, היה איזה בום מבחינה טכנולוגית,
התקדמות טכנולוגית מאוד מאוד גדולה, וזה הביא במקום פריחה בעולם, זה הביא שהתרבות
ירדה למדרגה... של שפל המדרגה. איך הרב מסביר בעצם את ה... זאת אומרת - לאור
ההיסטוריה של התנ"ך, התנ"ך בעצם...

מניטו: טוב, תשמע. זה נושא אחר. זה נושא אחר. זה נושא יותר רחב. זה הכנה להתגלות אורות
של המשיח. הגויים מכינים את הכלים. וצריך כלי כדי שהאור יתגלה. הקליפה קודמת לפרי.
זה אותו תהליך. אבל כל ההצלחה של הטכנולוגיה כשמשתמשים בזה לפי ההלכה, זה מביא
אותנו לגן עדן עלי אדמות. אתה יכול בשבת לפתוח את הפריגיידר [מקרר] שלך ולשתות קר. אני
זוכר כשהייתי צעיר, בתקופה שלא היו מקררים, שבת - לא היינו יכולים לשתות קר. עכשיו -
משתמשים בזה. הודות הגויים. זה... המקובלים מסבירים את זה: הגויים מכינים את הכלים,
וישראל צריך לגלות את האור בתוך הכלים. ולכן מקבלים מהגויים את הטכנולוגיה, ומוסרים
להם את התורה!⁴⁷ אבל התורה... עכשיו אנחנו בתקופה של בלבול בין תכנים של עבודה זרה,
ותורה. זה בלבול. אז צריך ברור שמה. זה... רק דקה, זה דור מיוחד. לא רק דור. תקופה

מיוחדת. אנחנו קמים מבית הקברות של הגלות. אז צריך להחלים מהמחלה. צריך קצת זמן. צריך תשעה חודשים כדי ש... מישוהו ימשוך... [צחוק]. רק דקה, היתה פה [שאלה]

קהל: כשיבוא המשיח, איך נדע שזה הוא, המשיח?

מניטו: תשמע, תשמע, יש לנו שני מושגים בגמרא: 'מלך המשיח' ו'ימות המשיח'. אני רוצה לצטט לכם בקצרה, כי זה סוגיה ארוכה מאוד, אבל אתם מכירים את המשנה של הסוגיה. מה אומרת הגמרא על ימות המשיח? מה הסימן של ימות המשיח? אז אני מצטט את זה בעל פה. זה המשנה, אנחנו אומרים אותה בהגדה של פסח:

"אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתיאמר יציאת מצרים בלילות. עד שדרשה בן זומא, שנאמר: 'למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות. וחכמים אומרים: 'ימי חייך' - העולם הזה, 'כל ימי חייך' - להביא לימות המשיח."

ויש לנו בגמרא מה זה 'ימות המשיח'. הגמרא מיד אומרת:

"תניא, אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: (הוא מביא פסוק מירמיה): 'הנה ימים באים נאם ה', ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים. אלא - חי ה' אשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות."

הנה, הגמרא אומרת: יש לנו בפסוק של ירמיה סימן לימות המשיח - קיבוץ גלויות מארץ צפונה ומכל הארצות. ואנחנו חיים את זה. ולכן זה ברור כי לפי הגמרא - אני לא אומר: 'לפי דעת פלוני אלמוני', לפי הגמרא - הציונות, קיבוץ גלויות - זה ימות המשיח. ימות המשיח. מי הוא 'מלך המשיח'? זה סיפור אחר. אבל יש לנו פוסק, הרמב"ם שפסק: מה התפקיד של המשיח? אתם יכולים ללמוד את זה במשנה תורה, הלכות מלכים יא': "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר עטרה ליושנה" - מלכות בית דוד. מלך המשיח לפי תורה שבע"פ - הרמב"ם הוא פוסק של התורה שבע"פ - הוא איש פוליטי קודם כל, שמקים את מדינת ישראל. אז מי הוא שהקים את מדינת ישראל? יש לנו הרבה מקורות, ובעיקר מהגאון מווילנא, שמסביר את זה לעומקה. אם זוכים - הוא מתגלה. אם לא זוכים - לא מתגלה. עד שזוכים. ויש כל כך סכנה של עבודה זרה על העניין, שתודה לאל - הוא לא מתגלה. אבל ההגדרה היא פשוטה: זה מי שמ... זה - היסוד של מדינת ישראל - זה משיח בן יוסף. אז מתחיל העידן של 'ימות המשיח'. וזה התחיל! הוא מתפקד! אנחנו פה, כן. בסוף העידן של ימות המשיח, קם משיח בן דוד וזה תחיית המתים. כמו שאף אחד לא יודע מה זה 'תחיית המתים' - מאמינים, אבל לא יודעים מה זה - אף אחד לפני קום המדינה [לא] היה יודע איך היתה [המדינה] יכולה לקום.

אני זוכר, לפני מלחמת ששת הימים, הייתי בירושלים, והיינו עולים בבניין הכי גבוה בעיר היהודית כדי לראות את הכותל מרחוק - יש תפילה לומר ערב פסח - עם משקפת. הייתי רואה - ירדן שמה. ממש סוף העולם. איזה אוטובוס ירדני, ו... פלנטה אחרת. זה היה חלום. אלפיים שנה היינו מאמינים: "נחזור לכותל", אבל זה היה חלום! אף אחד לא היה יודע איך נגיע. אתם זוכרים אותה תקופה של מלחמת ששת הימים? טוב, מה קרה? מלך ירדן השתגע. הוא אמר לטדי קולק: אני מוסלמי מאמין, אני יודע שירושלים זה שלכם, תבואו לקחת אותה. השתגע לגמרי. כשקיבלנו את ירושלים כולם אמרו: זהו זה? אלפיים שנה לא ידענו איך זה יקום! פתאום זה קרה. פשוט. אז יום או יומיים, יתגלה מלך משיח בן דוד, נקום לתחיית המתים, נראה מה זה, וכולנו נאמר: זהו זה? בצרפתית אומרים: "מי שיחיה - יראה". אנחנו אומרים בעברית: "מי שיראה - יחיה". אז נראה.

סוף הקלטה.

הערות

¹ מניטו הרחיב את ההסבר על התנגדות העולם לקיומה של המדינה במאמר "ארץ ישראל במחשבת המקובלים": "זה תחת הכותרת של בורא יחיד, שקשור לאנושות יחידה ולעולם יחיד שהמקובלים אומרים לנו ברוגע שהכול מתרחש על ארץ כה קטנה זו עם עם זה, כה קטן, אך שאינו היחיד מכל האנושות ושמובן בהתאם מדוע, כשבמצב נתון מופיעה קדושה יש קואליציה של כל כוחות הטומאה כנגדה. יש דימוי חשוב ביותר של המקובלים שנמסר ביחס לתולדות משה: כאשר זרע מתחיל לצמוח באיזה מקום (זה לקוח מאוצר המילים של תהילים – צמח הוא נטיעה) ושהעיתיד אמור להתרחש באמצעותו, זה בלתי נמנע שכל הכוחות זועמים ורוגשים כנגדו, כדי להעמידו בניסיון. אם אכן זה הוא, הרי שהוא יתגבר. אם זה אינו הוא זה יהיה משהו אחר... כאשר מופיע מועמד, כראוי למשיחיות, זה בלתי נמנע שמכל חלקי העולם העיוניות תופנה ותתמקד במיוחד בו. מדובר בצורך לדעת אם זה הוא או לא. כמובן, בני אנוש נושאים מאבק זה של האל בחוסר מודעות. מכל מקום הנביאים אומרים בבירור כי אומות העולם מופקדים להיות השומרים של ישראל אך אם יכו בהם חזק מידי הם יובסו בעצמם." "היו אשור שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי (ישעיה י 5)"

² בראשית רבה פרשה א סימן א וראו ביאור השלי"ה פרשת בראשית אותיות ח ו ט.

³ השיעור התקיים כשנתיים לאחר מלחמת המפרץ.

⁴ בראשית יב ו.

⁵ רש"י על הפסוק "והכנעני אז בארץ": היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם, שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר: "ומלכי צדק מלך שלם" (ב"ר יד, יח). ראו גם ראב"ע שם: "והכנעני אז בארץ - יתכן, שארץ כנען - תפשה כנען מיד אחר. ואם איננו כן, יש לו סוד (ראה פירושו לדב' א, ב); והמשכיל ידום". וראו עוד ברש"י סנהדרין מד ב ד"ה 'אביך האמורי': "תרח ואבותיו מכנען באו" והשוו מדרש ספרא דבי רב פרשת קדושים: "ואני אתננה לכם לרשת אותה עתיד אני לתנה לכם ירושת עולם שמא תאמרו אין לך לתת לנו אלא משל אחר והלא משלכם היא והיא אינה אלא חלקו של שם ואתם בניו של שם והם אינם אלא בני חם ומה טיבן בתוכה אלא שהיו שומרי המקום עד שתבואו" וכן ביכסף משנה: הלכות ע"א פרק א ה"ג: "יש לומר... שאברהם היה בבבל ושם ועבר היו בארץ כנען"

⁶ בראשית מ טו

⁷ בראשית מא יב: "וְשֵׁם אֶתְנֶנּוּ נֶעַר עֶבְרִי עֶבֶד לְשֵׁר הַטַּבָּחִים וְנִסְפָּר לוֹ וַיִּפְתָּר לָנוּ אֶת חֲלֻמֵּינוּ אִישׁ כְּחֻלְמוֹ פֶּתָרָהּ."

⁸ שמות יט ו

⁹ לעיון נוסף במושג "ממלכת כהנים וגוי קדוש" במשנת מניטו (לחיצה על הטקסט תוביל לקישור): סוד מדרש התולדות 7, בפרקים: **ישראל - ישר אל, השבט הייג, יציאה לקראת העתיד**: "אני רואה שזה מפתיע את חלקכם אולם עלינו לזכור ולהזכיר שאנחנו ישראל של האנושות כולה, וכדי להיות באמת ישראל של האנושות כולה, כדי להיות ממלכת כהנים כלשון התורה, עלינו לבנות את חברתנו בארצנו - חברה שתשמש מגדלור לכל החברות האנושיות. לא כי אנחנו עליונים עליהם, לא כי אנחנו יהירים אלא כי אנחנו רוצים להראות לאנושות כולה כי הדרישה האלוקית המוסרית מהאדם ניתנת למימוש ברמת הכלל, כי אנחנו ממשיכים לחלום את החלום של העברי והוא לבנות אוניברסל אנושי אמתי". וכן במאמר **ראשית התרומה**.

¹⁰ דברים י יז

¹¹ יבמות ס ב ובתוספות שם: "ור"ת מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם דעובדי כוכבים בכלל האדם נינהו"

¹² שמות פרק ה' פסוקים א-ד: וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעֲהַ כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיִּחַגְּוּ לִי בַּמִּדְבָּר: וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמְעֶ בְּקֻלּוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה' וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח: וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעֶבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ נִלְכָּה נָא דָרְךָ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִבְחָה לְה' אֱלֹהֵינוּ פֹּן יִפְגַּעֲנוּ בְּדָבָר אוֹ בְּחָרֵב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמַה מֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרָעוּ אֶת הָעָם מִמַּעֲשָׂיו לְכוּ לְסַבְּלֵתֵיכֶם:

¹³ לעיון נוסף על ההבדלים שבין הזהות היהודית לזהות העברית: סוד מדרש התולדות 6, בפרק **תפילתו של צדיק בן צדיק**, ובתמלול ההקלטה: **מהפכת הזהות העברית**, מפגש ראשון: "הייתה תקופה של הנבואה. אותה תקופה הסתיימה בחורבן בית ראשון. זה - פחות או יותר, סוף התקופה של העם העברי. מושג "יהודי" - לא היה קיים באותה תקופה. "יהודי" זה משהו אחר לגמרי, שאני רוצה להגדיר שוב, כדי שנבין במה מדובר: מושג "יהודי" יש לו - קודם כל, הגדרה סוציו-היסטורית: זה שבט יהודה, שהיא שלטה במלכות יהודה, ולכן השם של "יהודאי" או "יהודי" נאמר (בכמה נביאים אחרונים מוצאים אותו שם כבר) (המושג הזה) ניתן לאלו שהיו שייכים למלכות יהודה. אז מלכות יהודה - זה מושג של צמצום של עם ישראל: זה אובדן עשרת השבטים, סיום הנבואה. ואז מתחיל מתחילה התקופה או ה... נאמר העידן של "גלות החל הזה" לפי מה שאומר הפסוק - שהזהות העברית נעלמה. חוץ מיוצא מן הכלל, יחידי סגולה, שהמשיכו להיות מאותה זהות העברית (שעוד לא הגדרתי אותה) אצל היהודים. אבל היהודים היו צא... יורשים של העברים, נאמנים ל... דרך... לא רק דרך האמונה, [אלא גם] דרך התנהלות החיים שלהם - לאותה תקופה של העם העברי, דהיינו: ישראל בתקופת הנבואה. אז עברי היה עברי. נקודה. זה זהות מיוחדת בין העמים, לא אחת מהעמים, אלא בין העמים, בין האנושות, זה - מאברהם אבינו זה מתגלה, אבל זה... זה כבר קיים מ-עבר בן נח, מצאצאי נח, זה קיים כבר מאדם הראשון! ורבידים רבידים, עד שזה

מתגלה אצל אברהם שנקרא: "אברהם העברי". אבל אנחנו מגלים - אברהם העברי דווקא בגלות באור כשדים. זה נושא אחר שאחר כך אני אחזור.

כדי להבין את זה: עברי - היה רק עברי! למשל - יוסף הצדיק. שהוא היה "נער עברי" לפי ההגדרה של הפסוק[3], ולא בכדי. היה מצרי באופן - תרבות דאז. התרבות שלו, התרבות החיצונית - היתה מצרית. אבל - הזהות שלו היתה זהות עברית. היה - לא רק "היה קשור" - היה בעצם, מאותה זהות של הזהות ההיא. אבל יהודי? חוץ - שוב: מכמה מקרים של יחידים סגולה, יהודי זה לא זהות פשוטה! זה זהות צמודה לזהות חיצונית לגמרי, זרה לגמרי. אין דבר כזה: "יהודי, נקודה". יש רק: "יהודי-פרסי", "יהודי-תימני", "יהודי-אירופאי" - ככה או ככה. אני לא מוצא בשום היסטוריה שלנו, הטיפוס הזה: "היהודי" אלא במגילת אסתר.

¹⁴ להרחבה על דמותו של עבר והאומה העברית הקדומה: סוד מדרש התולדות 1, בפרק: **בני עבר**: "בני עבר הם אומה עתיקה[4] - האומה העברית דאז. עבר אינו סתם עוד שם בשלשלת הדורות שהתורה מספרת עליהם בקיצור נמרץ בפרקים י-יא בחומש בראשית. הוא נביא[5] הוא קורא לבנו פלג על שם העתיד 'פי בְּמִי וְנִפְלְגָה הָאָרֶץ'. מה הוא תוכן הנבואה של עבר? עבר חי בדור הפלגה, והוא מוטרד מהתפלגות העולם, מהתפלגות הזהות האנושית הקמאית לשבעים זהויות שונות, חלקיות. עבר זוכר את האחדות הקמאית והוא אינו מוכן להסתפק במצב החדש". ראו עוד בתמלולי ההקלטה **הראיון האחרון**, **ומהפכת הזהות העברית**.

¹⁵ תלמוד ירושלמי, מגילה, פרק א הלכה ט: "וייהי כל-הארץ שפה אחת ודברים אחדים - רבי אליעזר ורבי יוחנן, חד אמר שהיו מדברים בשבעים לשון וחד אמר שהיו מדברים בלשון יחידו של עולם - בלשון הקודש".

¹⁶ בראשית י לב: "אלה משפחת בני נח לתולדתם **בגויהם** ומאלה נפרדו **הגוים** בארץ אחר המבול"

¹⁷ לעיון נוסף בדברי מניטו על נושא השואה שחוזרת על עצמה לאורך ההיסטוריה של עם ישראל, כדאי לשמוע את ההקלטה ביוטיוב: **גלות המאה ה-20: כשהכעס מתפרץ בעולם**: "כל הידע שיש לפי התורה על כל מה שקרה בכל תקופות של סוף גלות: היתה שואה. אבל התורה לא מספרת על זה. יש רק רמזים במדרשים. למשל מה שקרה בזמן אברהם אבינו. כן שואה ענקית! כל העם העברי - נאבד. חוץ ממשפחה אחת. מה שקרה ביציאת-מצרים: החמישית [יצא]. כן. זה שואה במימדים... ענקיים! התורה לא מספרת בזה! רק איזה רמז במדרשים. ויתכן מאד שזה מסביר למה המסורת בתקופה שלנו לא מתייחסת כל-כך לשואה ש... שהייתה. אף-על-פי שזה בזיכרון שלנו, זה לוקח מימדים עצומים! יותר ממה שקרה במצרים, יותר ממה שקרה בכל הדורות. [...]. קטע נוסף שיכול להעשיר הוא "אסתר המלכה והשואה".

¹⁸ מניטו משתמש הרבה בהצללה של עברי ועובר (ראו הקלטה ביוטיוב: "סוד העיבור"). כנראה שכוונת מניטו במילה "עוברים" היא: "ילדי העברים", כלומר הדור הבא של העבריים. העברים בתור עוברים, ולא דווקא עוברים בפועל. גם מבחינה הגיונית, כדי לזרוק עוברים צריך לבצע הפלה, ולכן ההסבר הנ"ל נראה יותר מתאים. ראו בראשית רבה, פרשה ל"ח, פסקה י"ג. "חד זמן אתא חד איתתא טעינה בידה חדא פינג דסולת. אמרה ליה: הא לך קרב קודמיהון. קם נסיב בוקלסא בידיה, ותבריהון לכולהון פסיליא, ויהב בוקלסא בידא דרבה דהוה ביניהון. כיון דאתא אבה אמר לו: מאן עביד להון כדון? אמר לו: מה נכפר מינך אתת, חדא איתתא טעינה לה חדא פינג דסולת, ואמרת לי הא לך קריב קודמיהון, קריבת לקדמיהון הוה דין אמר: אנא איכול קדמאי! ודין אמר אנא איכול קדמאי! קם הדין רבה דהוה ביניהון, נסב בוקלסא ותבריהון. אמר לו: מה אתה מפלה בי, וידעין אנון?! אמר לו: ולא ישמעו אזניך מה שפיך אומר?! נסביה ומסריה. וכן שם, לו ד: "נטלו ומסרו לנמרוד, אמר לו נמרוד: נשתחוה לאש. אמר לו אברהם: נשתחוה למים שמכבים את האש. אמר לו נמרוד: נשתחוה למים. אמר לו: נשתחוה לענן שהוא טעון מים. אמר לו: נשתחוה לענן. אמר לו: נשתחוה לרוח שהוא מפזר את העננים. אמר לו: נשתחוה לרוח. אמר לו: נשתחוה לאדם הסובל את הרוח. אמר לו: דברים אתה מספר, אני איני משתחוה אלא לָאֵר. הרי אני משליכך בתוכו, ויבוא אלוה שאתה משתחוה לו ויצילך הימנו. [...] הוה תמן הרן קאים פליג (עמד מחולק בדעתו ולא ידע איך להכריע), אמר מה נפשך אם נצח אברהם אנא אמר מן דאברהם אנא, ואם נצח נמרד אנא אמר דנמרד אנא. כיון שירד אברהם לכבשן האש וניצול, אמרין ליה דמאן את? א"ל מן דאברהם אנא, נטלוהו והשליכוהו לאור ונחמרו בני מעיו, ויצא ומת על פני תרח אביו. הה"ד "וימת הרן על פני תרח". וראו התוספת של רש"י (בראשית יא כח) על מדרש זה: "וזהו אור כשדים" כלומר המקום נקרא על שם השרפה בכבשן ומכאן כנראה הסיק מניטו שהשלכת הרן ואברהם לכבשן לא היתה תופעה חד פעמית אלא מנהג המקום שעל שמו הוא נקרא.

וראו פירושו של הרמב"ן בבראשית על המילה "אור כשדים" - כבשן של כשדים וכן עץ יוסף על בראשית רבה פרשה לט א: "ראה בירה דולקת" מי שראה בנין יפה ומסודר מבין ומודה שיש אדון ובעל לבירה זו ואומן חכם בנה אותה אך ראה שהבירה נשרפת באש אז חשב שאדונה ובעלה עזב אותה עד שאמר לו בעל הבירה אני הוא אדון הבירה ובעלה ובכוונה מאתי היא בוערת כך העולם מעיד על עצמו שיש לו בורא מנהיג בחכמה ובחסד אך כשראה הבורא שהרשעים מפסידים העולם והאבדון והכליון בוער כאש ומזה נתבלבלה דעת אברהם עד שנגלה עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם ואדוני ובכוונה נעשה כל הכליון והעונש"

¹⁹ ראו בספר שערי דמעה, בפרק **דע לפני מי אתה עומד**, הערה 13 שם: "פרש"י לשמות יג יח: חמושים - אחד מחמישה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלושת ימי אפילה. ראה גם מדרש תנחומא שמות, פרשת בשלח יג א: וחמושים עלו בני ישראל אחד מחמישה, ויש אומרים אחד מחמישים, ויש אומרים אחד מחמש מאות. רבי נהוראי אומר: העבודה, לא אחד מחמשת אלפים. ראה גם מכילתא, בשלח יח, ופרש"י לשמות יב כב; יג יח: שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת. ראה גם במדרש שמות רבה יד ג נאמר: פושעים בישראל שהיו להם פטרונין מן המצרים והיה להם שם עושר וכבוד ולא היו רוצים לצאת. ראה גם פרש"י על יחזקאל כ, ח, ד"ה "וימרו

בי": הם הרשעים רובם של ישראל שמתו בשלשת ימי אפלה כמו שנאמר וחמושים עלו בני ישראל וגו' (שמות יג) אחד מחמשים ויש אומרים אחד מחמש מאות".

²⁰ מניטו הרחיב את ההסבר על הסכנה שקיימת ליהודים בתקופות של סיום גלות במאמרו 'ארץ ישראל במחשבת המקובלים': " בעת הגלות יכולנו להיות אנשים בריאים בורשה, בטלמסן באורן או בליון, או אפילו בפרז ושרסבורג. או באביניון ובורדו או בכל מקום. היינו יכולים להיות אותו אדם שנקרא יהודי בצירוף כינוי נוסף, בבריאיות של תרבות וציביליזציה. מאותו הזמן שבו הערר העולמי על קיומנו (כיהודי בתוספת זהות נוספת) בעת הנאציזם ולאחריו אמר שזה נגמר, זה אכן הסתיים. האנושות בכללה היוותה מעין רחם לעובר בשלב הגלות. כמו בזמן של העם העברי במצרים. מתגלה שזו אינה אם אלא אם חורגת. צריך לכן לקחת זאת בחשבון. היה בתוכה עובר שהיה עליו להיוולד ואנו ישנו בתוך רחמה של האנושות. יותר מתסביך, האנושות ביצעה מעין אינטקסיקציה. היא רצתה לגרש את העובר כדי שיוכל להיוולד. זהו המצב שבו אנו נמצאים. אכן באמת טעמנו את טעם הרעלים שהרחם הפריש כדי להרעיל את החיים התוך רחמיים שלנו כדי שנחליט לבסוף להיוולד. אכן הורעלנו על ידי הרעלים האלו ושרדנו. מכאן שהסיווג בתהליך של יציאה לפועל. תהיה מצד אחד השליה ומהשני הוולד. זה שם שזה מתרחש" וראו עוד בספר 'מספד למשיח פרק 2' ויהי באחרית הימים' בפסקא 'העולם הפקר'.

²¹ יתכן שכוונת מניטו לעליית "אף על פי" של אנשי ביתר, והשיר שהושר עליה. ראו:

<https://www.zemereshet.co.il/song.asp?id=4909>

²² בראשית רבה, לח, יג.

²³ מתוך ההגדה של פסח.

²⁴ על קליפת ישמעאל ועשיו ראו סוד מדרש התולדות כרך 6 בפרק 'תפילתו של צדיק בן צדיק': " להוציא את קליפת ארם, פירושו לעזוב את התפיסה הקוסמופוליטית הגורסת שמה שמייצגים בני עֶבְרָה צריך להיטמע בין הגויים, ולחזור להיות אוניברסליים. הקליפה החיצונית יוצאת עם ישמעאל. הוא קוסמופוליטי. להיות מוסלמי זה להיות קוסמופוליטי, המאמין באל אחד, והמאמץ את עיקרי התרבות הערבית. אברם בתחילת דרכו קוסמופוליטי. הוא היה "אב לארם" אומרת הגמרא במסכת ברכות, כלומר הוא היה קוסמופוליטי והוא הוריש תכונה זו לבנו ישמעאל. אז, אחרי שינוי שמו, הוא מוגדר כ"אב לעולם כולו", כלומר אוניברסלי. הוא הוריש תכונה זו ליצחק בנו.

אצל יצחק, העניין עדין יותר. יש אצלו קליפה פנימית שצריכה אף היא לצאת, וזה קורה עם עֶשָׂו. קליפה זו היא פנימית לזהות של ישראל. היא לא דומה לקליפה החיצונית שהיא מייצגת זהות תרום-ישראל. הקליפה הפנימית באה מתוך הזהות הישראלית, והיא מתחרה בזהות הישראלית. היא באה לבטל את הספציפיות שיש בזהות העברית עצמה, כלומר הצד הלאומי. המיוחד בזהות העברית הוא שיש בה שני צדדים: הצד הלאומי והצד האוניברסלי. זה נחוץ כדי שישאר יוכל למלא את משימותיו: להיות ממלכת כוהנים - זה הצד האוניברסלי, וגם גוי קדוש - זה הצד הלאומי. המשימה של ישראל כפולה והיא צריכה להתבצע בזמנית. זה מה שהופך אותה לקשה. הטענה של "עֶשָׂו הוא אדום" [16] אביהיטפוס של רומי ושל הנצרות אצל חז"ל, היא שהצד הלאומי מיותר. לא רק מיותר, אלא מזיק, מונע את מימוש הצד האוניברסלי. תכליתה של אופציה זהותית זו אינה הקוסמופוליטיות של האופציה הארמית של נְחֹר וצאצאיו. היא מציגה את עצמה כאוניברסלית, תוך בקשה לבטל את הממד הלאומי של העבריות. טענתה היא שאפשר להיות אוניברסלי בלי להיות עברי. זה מה שיוצא עם עֶשָׂו. וראו פרוש פתח עיניים למאמר הנפש לרמ"ע מפאנו: "אשר קליפת ישמעאל היא קליפה דקה קרובה אל התיקון והיא יונקת מצד אברהם מימין וקליפת עשו היא קליפה תקיפה ויניקתה משמאל מיצחק והעד ישמעאל עשה תשובה והוא דוגמת חטא שוגג זדונות נעשו כשגגות שהוא קרוב אל התיקון וקליפת עשיו תקיפה היא דוגמת האשם שהוא מזיד שהוא צריך תיקון גדול" ואודות האוניברסליות של עשיו - כפי שמתממשת בעמלק - ראו רסיסי לילה אות יח סימנים ב ו ג. ובתקנת השבים סימן יב אות ט: "כי עשו היה לו בגדים החמודות דאדם הראשון שהיה לובשן כשימש אביו היינו שהיה פושט טלפיו ומראה הלבוש שלו טהור וטוב לפני אביו והפנימיות שכולו טמא אינו נגלה בחוץ וזה כל ענין עשו להערים להתעטף בלבוש של תלמיד חכם וצדיק וכמו שאמרו ז"ל על פסוק אם בין כוכבים וגו' דעתיד להתעטף בטליתו ולישב אצל יעקב והקב"ה מורידו כי הוא בידו להעלים פנימיותו ולהתלבש בלבוש הנראה טוב לא למראית העין הגשמי בלבד רק גם בכל העולמות ויצחק אבינו ע"ה היה נביא ה' וטעה בו ורק השי"ת בעצמו הוא שיורידו כמו שנאמר משם אוריך נאום ה' שהוא לבדו אשר יראה ללבב ויודע פנימיותו" וראו הסבר על פרוץ עשיו ועל שרשו בקדושה ב'פתחי שערים' בשערים סט עד עב.

²⁵ "גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש עם בני עם יצחק" (בראשית כא י). לעיון נוסף בנושא המאבק בין ישמעאל ויצחק, בפרספקטיבה של היום - כלומר המאבק בין ישראל והערבים - מומלץ לשמוע את [השיעור הראשון בסדרת תורת התולדות](#), שנמצא באתר מכון מניטו.

²⁶ להבדל בין יחיד ואחד ראו סוד מדרש התולדות כרך 7 בפרק 'יציאה לקראת עתיד': " התרומה הייחודית של עם ישראל היא מושג האחדות. מדברים רבות על מונותאיזם ומגדירים את האמונה המונותאיסטית כאמונה באל אחד. זה נכון אבל זה לא מספיק משום שעבור אנשים רבים, משמעות אמירה זו היא שאנחנו מאמינים באל יחיד. זה לא מדויק. האמונה באל יחיד היא נחלת בני שם. אנחנו כבני ישראל מאמינים שאותו אל הוא אחד, כלומר שכל מידותיו הן אחד, גם אם במציאות אנחנו חווים הנהגות שונות ואף סותרות. הנהגת מידת החסד הפוכה מהנהגת מידת הדין. ובכל זאת אנחנו מעידים פעמיים ביום שהי' הוא אחד. לא יחיד אלא אחד. זה לא אותו דבר בכלל. יתרה מזו, אנחנו מאמינים שאחדות זו הקיימת אצלו ית' גם מאפיינת את הבריאה כולה. אנחנו חיים בעולם הריבוי אולם אנחנו יודעים - ואני מדגיש נקודה זו, אנחנו יודעים דרך המסורת הנבואית של עמנו, שאחדות זו

קיימת גם בבריאה כולה. עלינו לפעול כדי לגלותה אולם בלעדיה אין תוקף לאופטימיות המאפיינת את עמנו, למרות כל מה שעבר עליו במהלך ההיסטוריה"

²⁷ זוהר, חלק ב (פרשת וארא), לב ע"א על מלחמות בני אדם ובני ישמעאל בישראל בעת הגאולה.

²⁸ מתוך ההגדה של פסח.

²⁹ להרחבה נוספת על נושא עמלק במשנת מניטו, מומלץ לחפש את המילה 'עמלק' באתר מכון מניטו. כמו כן, ראו בהקלטה **"ישראל ואומות העולם"**. ובספר סוד מדרש התולדות כרך 4, בפרק: **תיקון העולמות**, ובספר סוד מדרש התולדות, כרך 1, בפרק **המתלווים, המצטרפים והרכוש**: "בדור יציאת מצרים מופיעה דמות שביעית נוספת "עמלק" שמסכמת את כל הטענות כלפי ישראל, הן מצד המתנגדים, הן מצד המתחרים. עמלק מופיע בסופה של כל גלות ומבקש בוזמנית להשמיד את ישראל ולהציג את עצמו כתחליף לזהות ישראל. עמלק מופיע בזמן שיבת ציון אחרי שכורש כבר נתן את אישורו לחזרת היהודים לארץ 'כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי יהוה אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם אשר ביהודה מי בכם מכל עמו יהוה אלהיו עמו ויעל'. [22] גם בתקופתנו, שהיא תקופת סוף הגלות, אנחנו מתמודדים עם ניסיון דומה זה מאה שנה, בהבדל אחד. זהות האויב השתנתה".

³⁰ רש"י על שמות יב לח: "ערב רב" - תערובות אומות של גרים.

³¹ ראו זהר שמות קצא ב: "תא חזי כתיב וירא העם כי בשש משה מאן העם אינון ערב רב מאן ערב רב וכי לודים וכושים וכפתורים ותוגרמים הו דקראן לון ערב רב והלא מצריים הו וממצרים נטלו ואלו הו ערבוביא דעמין סגיאיין הכי הוה ליה למכתב. ערב רב עלו אתם לפי ערבוביא זלהון אלא ערב רב עלה אתם עמא חד הוה ולישן חד אבל כל חרשי מצרים וכל חרטומי זלהון הו דכתיב בהו ויעשו גם הם חרטומי מצרים דבעו למיקם לקבל פליאן דקודשא בריך הוא **כיון דחמו ניסין ופליאן דעבד משה במצרים אהדרו לגבי משה** אמר ליה קודשא בריך הוא למשה לא תקבל לון אמר משה מאריה דעלמא כיון דחמו גבורתא דילך בעאן לאתגיירא יחמו גבורתך בכל יומא וינדעון דלית אלהא בר מנדך וקבל לון משה

³² השו"ס שפר שפתי כהן לר מרדכי הכהן מצפת: "כבר שמעו מצרים שהעלית את העם הזה שהם ערב רב מקרבו לזה אמר העלית שהוא על ערב רב שנאמר בהם שם וגם ערב רב עלה אתם שאם הוא על ישראל היה לו לומר אשר הוצאת כמו שאמר בעל אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה"

³³ ראו הקלטה בעברית של מניטו ביוטיוב: מדוע החלה השואה בגרמניה.

³⁴ בהקשר לדברים הללו, מרתק לשמוע את מניטו מספר על מפגש יוצא דופן שלו עם העם הקמרוני, **בשיעור מס' 32 בשערי אורה**: "ואני כשפגשתי את אפריקה בקמרון [...] הם הסבירו לי את זה: כל היבשת השחורה רואה את גאולת ישראל כסימן של גאולה של כל העולם כולו, הם מאמינים בזה, הם מוסלמים, הם נוצרים, הם אנימיסטיים (animistes) - כולם מאמינים בזה, זה מיתוס אצלם. אני יכול להעיד בזה, ראיתי את זה. דוגמה אחת: כשהייתי בשירה של פרס, ביום החתימה של ההסכמים עם ישראל, באיזשהו שלב ירדו לקבל קבלת פנים של כמה מלכים שהיו שמה, מלכים של שבטים, השיירה התעכבה ופתאום ראיתי מסביב למכונית שלי המון קהל בהשתחויה ממש, מתפללים, אמרתי לאשתי: מה קורה? היא אמרה לי: הכיפה שלך! שמתי את הכובע, זה היה ממש יותר ויותר! ראו אותי כאפיפיר! כששאלתי את הפמליה של הנשיא: רואים יהודים שבאים מישראל, מירושלים, אצלם זה אליל, ממש! לפי דעתי ההסבר הוא פשוט מאוד, כי בריאה זה גלות, ולכן המצב של כל בריאה וכשהוא מרגיש במצב הקיומי שלו, כל בריאה מרגישה את עצמה בגלות. ישנו עם מיוחד, שההיסטוריה שלו, זה להעיד שאפשר לצאת מהגלות. אז הם מאמינים. כי השכינה היא בגלות, צריך לצאת איפה שנמצאת בגלות, כדי לגאול אותה". למקורות נוספים: "מניטו בקמרון" ביוטיוב, שערי דמעה כרך 2 בפרק **וארשתיד לי לעולם**, ובתמלול ההקלטה בעברית: **הימים הנוראים**.

³⁵ פסחים פז ב.

³⁶ ראו על כך בהרחבה ב'פתחי שערים' נתיב גדלות דז"א שער ס"ט: "שהוא סוד פרצוף ע"ר שבצד ימין של יעקב שע"י הוא המלחמה בין ס"א לסטרא דקדושה כי נופת תטופנה וגו' **והוא בסוף הלילה בעקבות משיחא עד עלות השחר שאז יהיה גמר הבירור ויתגלה לכל אור התורה וחכמה העליונה** וכמ"ש שפת אמת תכון לעד וגו' ויתבערו ע"ר מעלמא שהוא בסוד נג"ע ר"ע חמשה כתות שחשבים בזוהר ובתקונים בכ"מ שעליהם אמרו קשים נרים לישראל כספחת בסוד נגע לבן אדמדם ושע"ר בנגע הפך לב"ן שהם הקליפות האוחזים בשערות השחורים דרישא דז"א שהם סוד קוצותיו תלתלים שחורות כעורב אותיות התורה שנסתמו ונסתרו דרכיה והם המה כים דברי אלהים חיים בעוה"ר למינות ונאחזים ונקשרים בתוה"ק ומראים לבני אדם שהוא הטוב בסוד הפיכת חשך לאור ואור לחשך והוא האחוריים של ל"ב נתיבות חכמה ונשע"ב שכל דרך בנתיב חכמת ובינת התורה נמצא נגדו להיפוך בסט"א וכמשי"ת סודו באריכות בסוד ב הצפרים שנגד פרצוף לאה ורחל ב נוקבין דקדושה כמשי"ת במקומו בס"ד ודי בזה"ו וראו עוד שער הגלגולים פרק ז ושער הפסוקים על פרשת שמות. וראו זהר חי (קמארנא) בראשית דף כ"ח עמוד ב: לאהדרא ערב רב בתיובתא כמו שהחזיר על ידי צפרה תפלה למשה את גופו להיות איש אלהים כולו טוב חשמל ובוה תיקן ערוה ורע של הבל כך רצה לתקן ערב רב שהם רע של הבל ולא היה עדיין הזמן והוא עצמו חטא אלה"ר שנתלבש בעץ הדעת להחזיר הכל לטוב והיה שלא בזמנו ונתגבר הרע ונדחה אדם כן ערב רב שרצה לתקן לא בזמנו גרמה לו ירידה וגרמו הגלות לירד ולברר ומשה נתגרש מהשגת שער החמישים.

על הקשר בין הערב רב להלכה ולגדולי ההלכה נכתב הרבה במיוחד בשושלת חסידות קמארנא (ומניטו הרבה לצטט זאת). ראו לדוגמה היכל הברכה פרשת פנחס: "כמבואר בתו"ע"י משם מרן אור עינינו רבינו הקדוש אור שבעת

הימים מוהר"ר ישראל בעש"ט זי"ע ואלו היה זכינו לשתף בימי משה מהמשכו' מים אלו נקיים חסדים דאבא לא היה עוד אומה ולשון שולטת בנו אבל ערב רב המרו את רוחו ויבטא בשפתיו לערב רב המן הסלע הזה נוציא לכם מים כי הרי גם לעתיד לא יזכו ערב רב לשתו' ממים אלו והיו צריכין לאיסור והיתר טמא וטהור פסול וכשר ולא היה צריך לבטא זה בשפתיו כי באמת גם הקב"ה אמר לו ונתן מימיו מלא דמלא ממסדים דאבא להשקו' את ישראל עם הקודש זרע אל חי בני אברהם יצחק ויעקב ואח"כ והוצאת להם מים והיינו על ידי הכאה ובוה והשקית מלא יוד את העדה הקדושה ממימי החסדים דאבא ואת בעירם שהוא ערב רב תשקה מים רבים מי מריבה של איסור והיתר משורש גבורו' דאבא שנעשין חסדים דאמא ואם היה עושה כסדר זה היה היחוד נעשה כתקונו ועיין בלקי"ת יתרו להבין הדבר על בוריו".

וכן בספר אבן שלמה פרק יא הערה ה בקטע שסומן על ידי מניטו בספר זה שנמצא בספרייתו: "ונקראים ע"ר מפני שהם ראשי העם בגלות ולכן נקראים רב. רב החובל (ת"ז ס"א א') וכמ"ש זכריה י"א לא' קראתי נועם ולא' קראתי חובלים וזה מרומז במ"ש וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה הם הע"ר שהם ראשי העם ואת לאה וילדיה אחרונים הם הע"ה הטובים שהם כפופים תחת הע"ר ואת רחל ואת יוסף אחרונים הם הת"ח שהם שפלים מכולם והם נקראים ע"ש רחל שהיא עקרת הבית וכן נקראים ישראל ע"ש יוסף (תז"ח כ"ז ג') ונ"ל שאותן שאין להן ממשלה נקראים ערב זעיר ובת"ז נ' ז' ב' כתב ישמעאל ועשו הם סובין ומורסן (עי' ת"ז נ"ג א' מ"א ב' ר"מ מ"ח א') וע"ר הם שאור שבעיסה וע"כ צריך לבער חמץ בע"פ מו' שעות משום שהם עשו את העגל בשש והם גרועים מעובדי כוכבים שישראל נמשכין אחריהם ממה שרואין שהשעה משחקת להם וכמ"ש בהערה ב' פ"ב וזהו סיבת אריכת הגלות" וכן עוד שם סעיף ח: "הוא מערב רב הקופצים להורות וליטול עטרה".

³⁷ ויקרא רבה פרשה פט סימן ג: "ואמר ר' ישמעאל בר רב נחמן עשרים לששה דורות קדמה דרך ארץ את התורה הדא הוא דיקתיב לשמור את דרך עץ החיים דרך זו דרך ארץ ואחר כך עץ החיים זו תורה"

³⁸ ראו פסיקתה דרב כהנא ויהי בשלח' סימן ח יזשפת אמת פרשת בשלח תרמ"ו

³⁹ בראשית כה יז: וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנֵה וְיִשְׁלִישִׁים שְׁנֵה וְשִׁבְעֵ שְׁנֵים וְיִגְוֹעַ וְיָמֵת וְיִאֲסֹף אֶלְעָמִיו. רש"י שם: ויגוע - לא נאמרה 'גויעה' אלא בצדיקים (ראה ב"ב טז, ב).

⁴⁰ מניטו הרחיב על כך בהזדמנויות רבות. ראו לדוגמה בסוד מדרש התולדות כרך 8 הערה 166: "כדי לחדד נקודה זו, אזכיר שממד מרכזי בזהות שלנו הוא הממד של ממלכת כהנים. משימה זו יכולה להתבצע בשני דרכים: אם זוכים, בכבוד ובתפארת ואם לא זוכים בשעבוד ובעינוי. הצורה בה משימה זו מתקיימת תלויה בזכות שלנו. לא עצם המשימה. ואם אני מזכיר את הנושא הזה, אסביר גם את דברי התפילה "ומפני חטאינו גלינו מארצנו". רבים חושבים שהמשמעות היא בגלל חטאינו וזה לא מדויק. צריך להבין את המילה מפני כלפני, כלומר עוד לפני חטאינו גלינו מארצנו. מדוע? כי היה צורך במימוש המשימה של ממלכת כהנים. בשלב מסוים בהיסטוריה שלנו, יש צורך להימצא בחוץ. זה מה שהיה וזה נגמר (מתוך שיעורי הרב על הומניזם ומסורת)".

ראו זהר עם פירוש אור יקר פרשת שמות שער א סימן ג:

הזהר: ואלה שמות בני ישראל ר' חייא פתח אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאב למטעמותיו אל תלחם את לחם רע עין בגין דנהמא או הנאה דההוא בר נש דהוי רע עין לאו איהו כדאי למיכל ולא תהני מיניה דאי כד נחתו ישראל למצרים לא יטעמון נהמא דמצראי לא אשתבכו בגלותא ולא יעיקון לון מצראי אמר ליה רבי יצחק והא גזירה אתגזר א"ל כולא איהו כדקא אות דהא לא אתגזר דהא לא כתיב כי גר יהיה זרעך בארץ מצרים אלא בארץ לא להם ואפילו בארעא אחרא"

ובפירוש אור יקר שם: דאי כד נחתו ישראל למצרים בירידה אמיתית כשאכלו בלא כסף ובלא מחיר כי בפעם ראשונה ושניה שהביאו כסף שברם לא שייך הכי לא אשתבכו ולא אעיקו ירצה הם לא ירדו אלא לגור לא אשתבכו ונשקעו שם ולא אעיקו כמו שנחשב להם מיום שנולד יצחק ועבדום וענו וכו' בערך שלא היו שקטים ושלווים כן יחשב להם ישיבתם בארץ לא להם בערך שהכנעני אז בארץ אם כן לא יעיקון לון מצראי ולא ירדו בעמקי החיצונים כמו שירדו בתוך הקליפות מפני ששלטו בהם על יד שאכלו מלחמם והיינו אומרו אפילו בארעא אחרא וכיון שארץ אינה מחייבת א"כ היה אפשר בארץ ישראל והיה בה נתינת התור' והיה משרע"ה בארץ ישראל ולא היו יוצאים עוד בגלות.

וראו עוד בפירוש אור יקר על פרשת ויגש: "ועתה אילו לא נמכר יוסף למצרים שמא לא היו גוליום למצרים כלל והיה גלותם בארץ.....ומעתה נראה שאפשר שלא יגלו למצרים אלא ישיבת הארץ ייחשב להם לגלות...שאלו זכו היו מצטרפים בארץ שצרוף ארץ ישראל הוא דבר חשוב מאד ומעתה ישא קל וחומר הנגלה בארץ כמה חשוב צירופו יותר מצירוף כור הטומאה הרצוצה ויהיה ממש או צירוף תחת רשות החיצוני או צירוף תחת הקדושה".

וראו גישה דומה בתורת הנגלה בתוספות על מסכת שבת דף י עמוד ב: "ישבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים' ואע"ג דבלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום וענו אותם שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל שנים"

⁴¹ ישעיה ב ב-ד: " והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה בראש ההרים...ונהרו אליו כל הגוים והלכו עמיים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב ויורגן מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"

⁴² במילה 'להיגלות', יתכן להסביר את כוונת של הרב כ"לצאת לגלות", ועל פי ההקשר במשפט, לתפקידה של הגלות שהוא לגלות, להתגלות – "לתפקד כמחנך". והשוו מהר"ל גור אריה בראשית ט א: "בלשון ויתגל הגלות לפי שאין הפרש בין גלות ובין גלוי כי מי שהוא גולה ממקומו יצא מהסתרו ונראה במקום אחר".

⁴³ הגדה של פסח, ספרי על ספר דברים, כו ה. וראו חסד לאברהם מעין א נהר יא: בירידת יעקב ובניו למצרים במלכות יוסף הצדיק ואין ספק שירידת יעקב למצרים היתה ירידה של גלות והתחלת השעבוד אמנם הצדיקים הקדושים שהם בעלי הבית העליונה שהיא השכינה והם בניה שאין גלות שולט בהם ואין ספק שירדו שם לסוד הגלות כאשר יתבאר אמנם צדקת יעקב ובניו מכניעים כח הקליפות ומאירה השכינה בחוצה לארץ עד שלא היה כח בחיצונים לשלוט בהם ולא היו החיצונים שולטין בהם שאין כח בחיצונים לשלוט בהם והוא כעין הצדיקים כשחולפין דרך גיהנום שאין אור גיהנום שולט בהם ומה לי זה ומה לי זה הכל ענין אחד כי אין אור גיהנום ולא חיצונים שולטין בצדיקים ולכן כשנכנסו ישראל במצרים נצטנן האש של גיהנום ונחלש והחלישו כח הגלות ונכבה וכיבו אש של החיצונים ואדרבה הם שלטו במצריים מפני שהדין כך הוא אל השכינה כאשר היא מתלבשת בקליפות אין הקליפה שולטת בה ח"ו ואדרבה היא שולטת עליהם ולכן כשירדו הצדיקים אלו למצרים והיו דבוקים בשכינה אדרבה הם שלטו בחיצונים והכניעם יוסף וכל הדור ההוא מפני שזכותם וטהרתם ונקייתם רחוקה מאוד מזוהמת הגלות וקרובים הרבה למדרגת הקדש ולכן לא שלטו בהם המצריים עד שעמדו שם ומתו כל הצדיקים כלם צדיקי עולם שהיו דבוקים באצילות והולידו הבנים בנים מן אותם הנשמות המגולגלות והתחיל אז הגלות לשלוט בהם".

⁴⁴ והשוו פתחי שערים נתיב פרצוף ז"א: יותר והם ג זמנים של חגלות בתחלה עד שמתו השבטים שלא היה להם שום שיעבוד רק שחיו בארץ לא להם והזמן הב' אחר שמת כל הדור ההוא והוא זמן העבדות והוא עלייתם למדור האמצעי ואח"כ בסוף ימי הגלות אז היה זמן קושי השיעבוד ביותר כמ"ש ויהי בימים הרבים וגו וימת מלך מצרים וגו ייאנחו וגו' והוא נגד מדור העליון שעולה שם הולד שע"ז אמר השי"ת לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם בחי' ב ועבדום בחי' ג וענו אותם וגו'".

⁴⁵ מישוהו מהקהל ניסה כנראה לשאול שאלה

⁴⁶ נשמע גם כמו 'מילים'. על המילה הזו בהקלטה, שהיא בעלת משמעות רבה, התקיים דיון ארוך, שבו התייעצתי עם מספר תלמידי מניטו. לבסוף הכרעתי לפי הרוב ולפי ההקשר ההגיוני.

⁴⁷ ההקבלה של היחס בין ישראל והאומות כיחס בין אור וכלים או יושר ועיגולים מוסברת בפירוט ב'פתחי שערים' נתיב עיגולים ויושר פתח ג-ח. וכך ראו פתחי שערים נתיב הצמצום שערים ב ו ג.